

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти

**Мавзу: “Ватан равнақи ва юрт тинчлиги . Халқ фаровонлиги ва
комил инсон ғояси” мавзусидаги**

РЕФЕРАТ

Тайёрлади: доц. Г.Машарипова

Тошкент- 2016

Режа:

1. Миллий истиқлолимизнинг бош ғояси.
2. Ватан равнақи.
3. Юрт тинчлиги.
4. Халқ фаровонлиги.
5. Комил инсон.

Халқ фаровонлиги ва комил инсон ғояларини ўрганишнинг аҳамияти.

Миллий истиқлолимизнинг асосий ғоялари халқимиз мустақил тараққиёт йўлидаги бош ғоясидан келиб чиқади. Ўзбекистон халқининг миллий тараққиёт йўлидаги бош ғояси — мустақилликни мустаҳкамлаш, озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этишдир. Миллий истиқлол мафкурасининг асосий ғоялари ўзининг маъно-моҳияти, фалсафаси, жозибаси билан бош ғояни халқимизнинг қалби ва онгига янада чуқурроқ сингдиришга хизмат қилади.

Ватан равнақи. Ватан — инсоннинг киндик кони тўкилган муқаддас замин, уни камолот сари етакловчи, ҳаётига маъно-мазмуни бахш этувчи табарруқ маскандир. У аجدодлардан авлодларга қоладиган энг буюқ, бебаҳо мерос, энг азиз хотира. Ватан — ота-боболаримизнинг хоки поклари жобўлган, вақти-соати етиб ҳар биримиз бош кўядиган муқаддас замин.

Ватан — бу халқнинг ўтмиши, бугуни ва келажаги. Халқимиз Ватан остонадан бошланади, деб бежиз айтмаган. Киши улғайган сари унинг Ватан ҳақидаги тушунчаси ҳам кенгая бошлайди. Остона, уй, маҳалла, қишлоқ, шаҳар, туман, вилоят ва ниҳоят мамлакат даражасига кўтарилади. Тушунча ва кечинмалар нуқтаи назаридан эса ватанпарварлик тарихий тараққиёт жараёнида пайдо бўлиб, ташқи муҳит ва даврлар таъсирида шаклланган ва ўзгариб келган ижтимоий туйғудир.

Ватани бор одамнинг ғурур-ифтихори юксак, мақсад-муддаолари аниқ бўлади. Тоғдек таянчи — Ватани борлигини ҳис этган инсон ҳаётнинг ҳар қандай синовларига доимо тайёр туради. Курраи Замин — Ер сайёраси бутун жумлаи жаҳонда яшаётган олти миллиардан зиёд халқлар учун Ватан ҳисобланса, ҳар бир халқ учун тақдиран ва тарихан ато этилган ҳудуд она-Ватандир. Ватанни, ота-онани танламайдилар. Улар яратганнинг ўзи томонидан берилган улуғ ва муқаддас неъматдир. Ана шу улуғ неъматни, асраб-авайлаш, унинг сарҳадларини гуллашиб-яшнатиш ўз кўлимизда. Бундай имкониятни эса бизга улуғ истиқлол берди. Барчамизнинг киндек қонимиз Ота Макон тупроғига тўкилган, барчамиз бир она — Ўзбекистон кўксидан сут эмганмиз. Энди уни оқлашимиз, ана шу муқаддас юрт фарзанди эканлигимизни унутмаслигимиз даркор. Она сути орқали Она Ватанга меҳр туғилади, у фарзандларини буюкликка, жасоратга етаклайди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов таъбири билан айтганда: «Инсон ўзлигини англагани, насл-насабини билган сари юрагида Ватанга муҳаббат туйғуси илдиз отиб, юксала боради. Бу илдиз қанча чуқур бўлса, туғилиб ўсган юртга муҳаббат ҳам шу

кадар чексиз бўлади», у ўз тақдирини Ватан равнақи билан боғлиқ, деб билади. Одамларда ғайрат, эрта тонгдан қаро тунгача ишлайвериш қобилияти бўлиши мумкин. Мустамлака даврида собиқ марказ топшириғини бажаришнинг ўзи етарли эди. Мустақил Ўзбекистонга эса мутеликдан холи, мустақил фикрлайдиган, ишбилармон, тадбиркор, ватанпарвар шахслар даркор.

Ватаннинг равнақи, аввало, унинг фарзандлари камолига боғлиқ. Бу эса ҳар бир юртдошимизни ўзининг маънавий камолоти учун юксак масъулиятни ҳис этишга, ўз манфаатларини шу юрт, шу халқ манфаатлари билан уйғунлаштириб яшашга даъват этади. Бу эса ватанпарварлик туйғусида намоён бўлади. Ватанпарварлик - кишининг ўзи туғилиб ўсган, камол топган жой, замин, ўлкага бўлган муҳаббатини, муносабатларини ифода этадиган ижтимоий ва маънавий-ахлоқий ҳислатлари, фазилатларидир. Фидойилик ватанпарварликнинг бош белгиси ҳисобланади, унинг олий кўриниши эса жасоратдир. Бугунги кунда эса бозор иқтисодиёти шароитида ватанпарварликнинг муҳим кўринишларидан бири тадбиркорлик сифатида намоён бўлмоқда.

Тарих ватанпарварлик туйғусини шакллантиришдаги энг буюк қуроллардан бири. Ўтмишда Она Ватан ҳимояси, юрт тинчлиги учун жонини фидо қилишга тайёр турган Широқ, Спитамен, Жалолиддин Мангуберди каби шахслар бўлганлиги фактининг ўзигина кишиларда, келажаккайшонч руҳини мустаҳкамлайди.

Умуман ватанпарварлик:

ўз халқининг тарихини яхши билиш ва ундан ғурурланиш;

буюк аجدодлар томонидан яратилган моддий ва маънавий меросни кўз қорачиғидек асраб, келгуси авлодларга етказиш;

аждодлар урф-одат, расм-русум ва удумларини, меросини ўрганиб, унинг қадриятга айланган қисмини давом эттириш;

давлатимиз келажаги, истиқлолнинг барқарорлиги, келажакнинг буюклигини чин дилдан ҳис этиш, шундай келажакни барпо этишга астойдил кўмаклашиш каби юзлаб фазилатлар ва хусусиятларни англатади.

Ватанпарварлик шахснинг чинакам эътиқодига айланмоғи учун билимнинг ўзи — дунё ва илм сирларидан бохабарлик нақадар чуқур бўлмасин, барибир камлик қилади. Ватан ҳақида гап сотиб, у қийин аҳволда қолганда чўчиб, иккиланиб, лоқайдлик, бефарқлик қилиб, иродаси, садоқати заифлашадиган кишилар Ватанга нолайиқ.

Кўр-кўрона муҳаббат ҳам Ватан равнақига хизмат қилмайди, кутилган натижага олиб келмайди. Ватан ишқи, шу билан бирга шахснинг танқидий мулоҳаза юритиши, камчиликларни кўриб, уларни бартараф этиш, мамлакати, халқи, миллий қадриятларини такомиллаштириш йўлидаги ҳаракатига уйғун бўлиши лозим. Демак, Ватан равнақи, аввало унинг фарзандлари камоли билан чамбарчас боғлиқ. Буни чуқур англаган давлатимиз раҳбари эса бор кучи, ғайрати, имкониятларини комил инсон тарбиясига сафарбар этган. Буни ҳар бир ватандошимиз, жумлаи-жаҳон кўриб, билиб турибди.

Мозий, бугунги кун шундан далолат бермоқдаки миллий ғоя ҳеч қачон Ватандан ташқарида илдиз отмайди. У Ватан равнақини белгилаб берадиган тамойилларни ўзида акс эттирсагина куч-қудрат манбаига айланади. Ватаннинг равнақига хизмат қилмайдиган ёт ва бегона ғоялар эса ҳеч қачон бизнинг миллий ғояга айланолмайди. Бундай ғоя қандай либосга ўралиб олмасин, қандай ниқоб киймасин, донишманд халқимиз уларнинг найрангига учмайди.

Ватан ва унинг равнақи тушунчаси истиқлол йилларида алоҳида аҳамият касб эта бошлади. Истибдод давридаги ҳукмрон коммунистик мафкура бор кучини кишилар онгидаги Ватан тушунчасини бузиб, сохта, мавҳум Совет ватани ғоясини сингдиришга сарфлаган. «Ўзбекистон - Ватаним маним» ёки «ўзбегим» дейиш миллатчилик сифатида баҳоланиб, минглаб ватандошларимизни қатағон домига тортиб кетган.

Бугун у кунлар ўтмишга айланди. Энди, биз Ватанимиз мустақил бўлган даврда яшамокдамиз. Энди, бу мустақилликни асраш, авайлаш хамватанпарварликнинг намунасига айланмоқда. Ватанпарварлик миллатчилик эмас, балки умуминсоний туйғудир. Француз адиби Вольтер шундай деган эди: «Ватанга бўлган муҳаббат мени ажнабийлар юртидан кўз юмишга мажбур қилмайди. Аксинча, Ватанга муҳаббатим қанчалик кучли бўлса, Ватанимни жаҳондаги бошқа халқларнинг ютуқлари билан шунчалик кўп бойитгим келади». Бугунги кунда жамиятимизда тадбиркорлик, эркиниқтисодий фаолият кенг ривожланаётгани, давлатимизнинг иқтисодий қудрати ортаётгани, халқимизнинг маънавияти бойиб, илм-зиё салоҳияти юксалаётгани Ватан равнақининг асоси бўлади.

Бу ўзгаришлар жараёнининг устувор хусусияти халқимизнинг бунёдкорлик фаолиятидир. Бунда ана шу бунёдкорлик салоҳиятини тўла юзага чиқариш, иқтисодиётни илғор технологиялар асосида модернизация қилиш ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Жаҳонда Форд, Рокфеллер, Дюпон, Круппсингари удабурон, ғайратли кашфиётчи тадбиркорлар ўз номларини миллатлари ва ватанлари тарихига абадий ёзиб қўйдилар. Мустақил Ўзбекистон равнақи хам ана шундай ўз тадбиркорларимизга боғлиқ. Ватан жаҳон бозорида ўз ўрнини эгаллайдиган, рақобатбардош маҳсулотлар чиқаришга қодир мутахассислар тарбияси учун бор кучини сарфламоқда ва бунга жавобан Ватан фарзандларидан бунёдкорлик фаолиятини талаб қилмоқда. Ватан равнақи учун бор билими, кучи, салоҳиятини сарфлаш Ўзбекистон Республикаси барча фуқароларининг муқаддас бурчига айланмоғи даркор. Зеро ҳар биримизнинг бахтимиз, келажагимиз Ватан равнақи билан чамбарчас боғлиқ.

Юрт тинчлиги — бебаҳо неъмат, улуғ саодатдир. Башарият ўз тараққиётининг барча босқичларида, аввало, тинчлик-тотувликка интилиб келган. Юрт тинчлиги — барқарор тараққиёт гарови. Тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш масаласи умумбашарий муаммодир. Инсоният тараққиётининг барча босқичларида жамиятнинг асосий

масалалари, биринчи навбатда, тинчлик-тотувлик ҳолатидагина самарали ҳал этилган. Шу боисдан ҳам юрт тинчлиги — барқарор тараққиёт гаровидир. Тинчликни сақлаш муаммосини ўз-ўзидан кишиларнинг хоҳиш-истаги, орзу-умидлари билан ҳал қилиб бўлмайди. Инсоният учун муқаддас бу қадриятга доимо изчил ва қатъий ҳаракатлар туфайлигина эришилган.

Босқинчилик ҳаракатлари миллий, диний ва бошқа низолар оқибатида урушлар олиб борилиши минг йиллар мобайнида жамият тараққиётига тўсқинлик қилиб келди. Ўтган беш минг йилда инсоният 15 мингдан ортиқ урушни бошидан кечирди. XX асрдаги иккита жаҳон урушида 60 млн киши ҳалок бўлди. Афсуски, бу иллатдан инсоният ханузгача тўла қутулиш имконига эга бўлмаяпти. Уруш ва низо, беқарорлик ва бузғунчилик ғоялари, ҳар қандай ғоя сингари аввало, баъзи инсонлар миёсида пайдо бўлиб, сўнгра маълум бир гуруҳлар онгига синггач, амалиётга ўтади. Худди шундай фашизм ҳам, аввало, Муссолини ва Гитлер қабила онгида пайдо бўлган, сўнгра ўз ортидан одамларни эргаштириб не-не балоларга сабаб бўлган эди.

Ўзбек халқи тинчликни юксак қадрлайди ҳамда уни ўз орзу-умидлари, олий мақсадлари рўёбга чиқишининг қафолати, деб билади. Шу боисдан ҳам бобо-момолар дуога қўл очганларида даставвал яратгандан тинчлик-омонлик тилайдилар. Халқимиз орасида ҳам «тинчлик бўлса, ҳар қандай мақсадга эришиш мумкин», деган тушунча кенг тарқалган.

Лекин тарих сабоқлари шундан далолат бермоқдаки, орзу-ниятнинг ўзи билангина узоққа бориш қийин. Юрт тинчлиги дунё ва минтақалар тинчлиги билан чамбарчас боғлиқ. Давлатлар ўртасида ўзаро ишонч ва ҳамкорлик муносабатларининг тобора чуқурлашиб бориши ҳозирги шароитда тинчликнинг ниҳоятда муҳим омили сифатида катта аҳамият ва чуқур маъно касб этмоқла.

Халқаро майдонда рўй бераётган туб сиёсий ўзгаришлар ҳам тинчлик учун курашнинг аҳамиятини янада ошириб юборди. Кўпчилик мамлакатлар халқларининг миллий истиқлоли, демократик эркинликларини асраб-авайлаб келажак авлодларга етказиш йўлидаги ҳаракатлари ўз юртлири ва минтақаларидаги тинчлик ва барқарорликка боғлиқ эканлиги равшан. «Қўшнинг тинч — сен тинч» мақолининг туб маъносини дунё ҳам, биз ҳам янада теранроқ англамоқдамиз.

Кўҳна тарихга назар ташласак, айнан юрт тинч, эл омонликда яшаган даврлардагина халқимиз моддий ва маънавий ютуқларга эришганига гувоҳ бўламиз. Хусусан, соҳибқирон Амир Темурнинг набираси Мирзо Улуғбек Мовароуннаҳрга ҳукмронлик қилган қирқ йил мобайнида мамлакатда тинчлик-барқарорлик устувор бўлгани сабабли илм-фан, маданият тараққий этган, бунёдкорлик ишлари ривожланган, кўҳна заминимиз гуллаб-яшнаган. Низолар, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик авж олган Улуғбек замонидан кейинги даврларда эса юртимиздан файз-барака кетди, кўҳна Туркистон жаҳон цивилизациясидан анча орқада қолди. Инсонлар қалбини маърифат ўрнига жаҳолат забт этиб, одамлар

нафсу ҳавога берилди, амалдорлар Ватан тақдирини эмас ўзининг тор ва майда манфаатларини ўйлайдиган кимсаларга айланди. Оқибатда муқаддас она тупроғимиз босқинчи ғанимлар оёғи остида аёвсиз топталди, халқимиз босқинчилар қўлига қарам бўлиб қолди.

Ўзбекистон Республикаси истиқлолга эришган дастлабки кундан бошлаб тинчлик-тотувликни, ўз сиёсатининг устувор йўналишларидан бири эканини жумлаи жаҳонга эълон қилди. У ўз ҳудудида тинчлик ва барқарорликни сақлабгина қолмай, минтақамиздаги беқарор вазиятларни ҳал этишга ҳам ўз улушини қўша бошлади. Айниқса, унинг ўзаро ҳарбий можаролар туфайли дунёвий цивилизациядан батамом узилиб, дунёнинг энг қолоқ мамлакатларидан бирига, ўта хавфли таҳдид ва тажовуз манбаига айланиб қолган Афғон масаласини ҳал этиш борасидаги саъй-ҳаракатлари диққатга сазовордир. Ўзбекистон Республикаси Ислом Каримовнинг таклиф ва ташаббуси билан Афғонистон муаммолари бўйича БМТнинг «6+2» гуруҳи тузилди. Ушбу гуруҳнинг Тошкент Декларацияси эса БМТ томонидан масалани ҳал этишнинг ягона варианти сифатида эътироф этилди. Ўзбекистон Республикасининг тинчлик борасидаги сиёсати, минтақамиз ва жаҳондаги хавф-хатарлар ҳақидаги қарашлари Президент Ислом Каримовнинг асарларида, айниқса, унинг «Ўзбекистон XXI

аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» китобида, БМТнинг 48- ва 50-сессияларида сўзлаган нутқларида жуда аниқ ва батафсил баён қилиб берилган.

Ислом Каримов тинчликнинг бугунги келажак ҳаётимиз учун аҳамиятини қуйидагича таърифлайди: «Биз — Шарқ фарзандларимиз. Шарқ мамлакатларининг қаерига борманг, одамлар бир-бири билан учрашганда, авваламбор, «Ассалому алайкум!» дейишади. Ушбу калом арабчадан олинган бўлиб, «Сизга тинчлик ёр бўлсин» деган маънони англатишини яхши биласизлар. «Салом», яъни «тинчлик» сўзи Қуръони каримда 40 марта учраб экан. Бу муқаддас китобнинг оятларидан бирида шундай дейилади: «Меҳрибон Парвардигор томонидан одамларга олқиш маъносида «тинчлик» сўзи айтилуру».

Биз кўпинча юрт тинчлиги иборасини эшитган чоғда, қўлида қурол ушлаб, Ватан сарҳадларини қўриқлаётган жангчини тасаввур қиламиз. Аслида мамлакатнинг ҳар бир фуқароси Ватан ҳимоячисидир. Ҳар биримиз ўз иш жойимизда, кўчада, мактабда Ватанни, унинг муқаддас кадриятларини, юрт тинчлигини ҳимоя қилишга даъват этилганмиз. Фидойи, миллатпарвар, садоқатли кишиларнинг ҳар бир иши, сўзи, амали, мақсади Ватан ҳимояси билан бевосита боғлиқ бўлади. Ватаннинг интеллектуал бойлиги — ёш истеъдодларни асраб-авайлаш, уларга имкониятлар яратиб бериш, уларнинг қалбини бидъат ва жаҳолатдан мусаффо сақлаш, уларни ёт ва зарарли ғоялардан ҳимоя қилиш ҳам юрт тинчлиги учун кураш демакдир.

Юрт тинчлиги — Ватан озодлиги ва истиқлоли билан чамбарчас боғлиқ. Бировга қарам халқ ҳеч қачон эркин ва фаровон яшай олмайди. Шунинг учун ҳам мамлакатимиз Конституцияда Ватан ҳимояси, юрт тинчлиги учун курашиш ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчи экани қайд этиб қўйилган. Халқимизнинг тинч ва осойишта яшаши, ойдин келажаги Ватан, юрт тақдири билан боғлиқ. Шунинг учун бугунги кунда ҳар бир фуқаро юртим тинч — мен тинч, элим тўқ бўлса, мен ҳам тўқман. Элимнинг бошига кулфат келса, менинг бошимга ҳам тегирмон тоши тушади, демак, юртим мен учун, мен эса юртим учун жавобгарман, ўзимни, ўз уйимни ўзим асрамоғим даркор, деган ҳақиқатни шиор қилиб олиши лозим.

Юксак маънавият, сиёсий маданият, миллатнинг ғоявий ва мафкуравий етуклиги — юрт тинчлигини сақлашнинг муҳим омилидир. Халқимиз учун муқаддас бу ғоя жамиятдаги турлича фикр ва қарашга эга бўлган барча куч ва ҳаракатларни бирлаштиришга ва шу орқали миллий ҳамжихатликни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Халқ фаровонлиги. Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг олий мақсади — халқимизга муносиб турмуш шароити яратишдан иборат. Ўзбекистонда барпо этилаётган жамиятнинг иқтисодий асоси — ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётидир. Бугунги дунёдаги кўпмамлакатлар айнан шу йўл билан тараққий этиб, ўз халқининг фаровонлигини таъминлашда ўрнатилган бўлмоқда. Ўзбекистон ҳам худди шундай оқилона йўлни танлади. Бугун юртимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар шунчаки ислоҳот учун эмас, айнан инсон учун, унинг фаровон ҳаёти учун хизмат қилади. Жамиятимизда амалга оширилаётган ҳар қандай янгиланиш, ўзгаришнинг моҳиятида ана шундай эзгу мақсад ётгани барчамизга ғайрат-шижоат бахш этади.

Собиқ шўро тузуми одамлар онгига барча фалокатларнинг сабаби - хусусий мулкдир, деган ғояни сингдириб, сохта тенгликни қарор топтирмоқчи эди. Оқибатда, ишламаган одам ишлаган одамдан яхшироқ яшай бошлаган эди. Хатто совет кишининг ўзи ҳам давлат машинасининг мурватига айлантирилган эди. Меҳнатга ҳақ тўлашдаги адолатсизлик боқимандалик кайфиятини, ишлаб чиқаришдаги исрофгарчиликни, ташмачиликни кучайтирди. Афсуски, ўша даврдан мерос бўлиб келаётган «Давлат бор, ҳаммани боқади», деган кайфият айрим кишилар онгида ханузгача яшаб келмоқда. Бугун ҳам маълум кишилар иш ахтариш, ўз аравасини ўзи тортиш, янги касб эгаллаш ўрнига турли идоралардан моддий ёрдам сўраш билан овора. Ҳолбуки, давлат ҳаммага текин мол улашадиган корхона эмас. Буни англаб етмаганлар «Берсанг — ейман, урсанг ўламан» қабилида лоқайдлик билан хануз ҳаракат қилиш ўрнига бир четда томошабин бўлиб турибди. Одатда мустабид тузумлар халқ фаровонлигидан, унинг бойиб кетишидаи манфаатдор бўлмайди. Совет тузуми ҳам оммани сунъий равишда турмуш ташвишларига ботирган эди. Ҳақиқатан ҳам, кун кўришмашаққатидан боши чиқмаган халқ

объектив нарсалар хусусида ўйлашга, фикрлашга имкон тополмай қолади. Шўролар ҳам шу тариқа ўзлари юритган сиёсатни танқид қилишга қодир ижтимоий-сиёсий оқимлар пайдо бўлишининг олдини олишга уринган. Лекин эски тузумнинг барча уринишлари бекор кетди, у охир-оқибатда ўз-ўзини еб тугатди.

Ўзбекистон истиқлолга эришган дастлабки кунларданоқ якка давлат мулки ҳукмронлигини рад этиб, мулк шакллари хилма-хиллигига, жумладан, хусусий мулкка кенг йўл очди. Бугунги кунда мамлакатимизда мулкдорлар синфи шаклланмоқда. Мулксиз одам ўзига ҳам, ўзгага ҳам, жамиятга ҳам кўп фойда келтира олмайди. Энди қашшоқлик билан мақтаниш, уни пеш қилиб, имтиёз сўраш замони ўтиб кетди. Аксинча, тадбиркорлар, мулкдорлар замони бошланмоқда. Биз энди рақобатсиз ўсиш, юксалиш, тараққиёт бўлмаслигини англаб етдик. Лекин, тўрт мучаси бут, онгли, ақлли ва фаол одамнинг камбағал яшаши уят саналадиган давр келганини ҳали ҳамма ҳам англаб олгани йўқ.

Халқимизда «Беш қўл баробар эмас» деган ажойиб нақл бор. Лекин собиқ тузум беш қўлни баробар қилиш шиори билан яшади. Бозор иқтисодиёти жамиятда маълум маънодаги табақаланишга олиб келиши табиий. Шу билан бирга, биз барпо этаётган жамиятда давлат халқнинг кескин табақаланишига — ошиб-тошиб кетган бойлару камбағал-қашшоқларга бўлиниб кетишига йўл қўймаслик чора-тадбирларини кўриб, бу борада ўзига хос кучли ижтимоий сиёсат юритмоқда. Аҳолининг энг кам ҳимояланган ва муҳтож табақаларини ўз вақтида қўллаб-қувватлаш халқ фаровонлиги йўлида амалга оширилаётган ислохотлар муваффақияти кафолатидир. Ижтимоий ҳимоя чоралари аҳолининг ҳаммасига эмас, балки кўпроқ ҳақиқий муҳтож ва эҳтиёжманд қатламларга йўналтирилмоқда. Бу борада давлат манбалари билан бир қаторда меҳнат жамоалари, жамоат ва хайрия ташкилотлари ҳамда жамғармаларнинг маблағлари ҳам ишга солинмоқда. «Сендан — ҳаракат, мендан баракат», деган доно нақл бежиз айтилмаган. Яъни, бу дунёда кўп нарса инсоннинг ўзига, унинг саъй-ҳаракатларига ҳам боғлиқ.

Бугунги кунда фаровон турмуш асоси — эркинлик, талбиркорлик, ташаббускорликдир. Бу ҳақиқатни одамлар онгига сингдириш, кенг аҳоли қатламларининг ислохотлар моҳиятини англаб етишига ва унинг фаол иштирокчисига айланишига эришмоғимиз даркор. Бунинг учун эса уларнинг дунёқарашини, ҳаётга, меҳнатга, ерга муносабатини тубдан ўзгартириш муҳим аҳамият касб этади. Иқтисодиёт ўтган тузумда айрим мутахассисларнинг иши бўлса, бугун умумхалқ, умумжамиятнинг манфаатига дахлдор масала бўлиб қолди. Бугун халқ янги иқтисодий тафаккур билан қуролланмоқда. Бизнинг мулкка, меҳнатга муносабатимиз тубдан ўзгара бошлади. Миямизга сингиб қолган «давлат мулки» деган тушунча ёнига бугун хусусий мулк, пайчилик жамиятлари, ширкат, фермер, оила пудрати деган янги тушунчалар қўшилди. Мамлакатимизда истиқлол йилларида ўта марказлашган ва яккахокимлик асосига қурилган, ўзини оқламаган тизимга барҳам берилди.

Тадбиркорлик фаолиятининг эркинлиги учун конституциявий, ҳуқуқий ва иқтисодий шарт-шароит ва кафолатлар яратилди. Мулкдорлар синфини шакллантириш, уларнинг ҳуқуқини мустаҳкамлаш, нуфузини ошириш ва кафолатлаш борасида сезиларли ишлар амалга оширилди.

Ташаббускорлик ва тадбиркорликни рағбатлантириш, одамларда мулкка эғалик ҳиссини тарбиялаш, кичик ва ўрта корхоналарни изчилривожлантириш, аҳоли фаровонлиги ва даромадларининг ортишида, ишсизлик муаммосини ечишда муҳим аҳамият касб этмоқда. Бугунги кунда халқимизда мулкка эғалик ҳиссини шакллантириш, унинг хўжалик юритишнинг замонавий усулларини ўзлаштиришига эришиш, унда ўз кучига ишончтуйғуларини камол топтириш миллий ислохотларнинг энг устувор вазифаларидан биридир.

Табиий бойликлар, ер ресурслари, мамлакат иқтисодий салоҳияти ҳар бир фуқаронинг эҳтиёжларини қондириш, ўзлигини намоён этиш ва бунёдкорлик қобилиятини рўёбга чиқаришнинг асосий омилларидир. Дунёдаги кўпгина атоқли кишилар қозоқ оқини Абай эътироф этиб айтган қуйидаги сўзларга тўла-тўқис қўшиладилар: «Ўзбеклар етиштирмайдиган ва мўл ҳосил олмайдиган экиннинг ўзи йўқ, ер юзида ўзбек савдогарининг оёғи етмаган жой йўқ, ўзбеклар урдалай олмайдиган ишнинг ўзи йўқ... Ўткир зехн, маҳорат, абжирлик ва тадбиркорлик — буларнинг ҳаммаси ўзбекларга хос хусусиятдир». Меҳнатқаш, миришкор, ишнинг кўзини биладиган Ўзбекистон халқи ўз турмушини ўз қўли билан фаровон қилишга қодирлар, қайси инсон ва оила бадавлат бўлса, жамият ва давлат ҳам кучли ва қудратли бўлади, деган ҳақиқатга асосланган бугунги иқтисодий ислохотларимиз яқин келажакда, албатта, ўз мевасини беради.

Комил инсон ғояси — ҳам миллий, ҳам умумбашарий моҳиятга эга бўлган, одамзотга хос энг юксак маънавий ва жисмоний мукамалликни ўзида мужассам этган, уни ҳамиша эзгуликка ундайдиган олижаноб ғоядир.

Ўзбекистон ўз истиқлолига эришганидан сўнг жамият маънавий ҳаётини соғломлаштириш ва ривожлантириш, инсон омилига катта эътибор бериш мамлакатимиз олдида турган энг асосий вазифалардан бири сифатида кун тартибига қўйилиши ҳам мозийнинг кўп асрлик сабоқларига, жамият олдида кўндаланг турган янги вазифаларни ҳал этишга оқилона ёндашишнинг кўринишидир. Миллий ўзликни англаш жамиятимиз ҳаётида рўй берган маънавий ўзгаришларнинг асосидир. Миллий ўзликни англаш ҳам шахснинг, халқнинг маънавий камолотибилан боғлиқ.

Миллий ўзлигини, ўз манфаатларини, ўз мамлакати тараққиёти истиқболини ҳолисона англаган инсон ва халқгина кенг ривожланиш имкониятларига эга бўла олишини тарих сабоқлари ҳар доим исботлаб келган.

Комил инсон ғояси нафақат алоҳида шахсларни, балки бутун-бутун халқларни юксак тараққиёт сари етаклаган, уларни маънавият ва маърифат

соҳасида тенгсиз ютуқларга илҳомлантирган. Комилликни орзу қилмаган, баркамол авлодларни вояга етказиш ҳақида қайғурмаган халқнинг, миллатнинг келажаги йўқ. Бундай халқ ва миллат таназзулга маҳкум.

Жамият тараққиётидаги юксалишлар, тараққиёт имкониятлари, комил инсон шахсининг шаклланиши муайян маънавий муҳит ва имкониятлар билан боғлиқ бўлган, кўп жиҳатдан ижтимоий турғунлик ҳолатлари, иқтисодий, сиёсий инқирозлар маънавий бўҳроннинг натижаси тарзида намоён бўлади. Шунинг учун жамият тараққиётидаги тушкунликлар ва юксалиш сабабини ижтимоий, иқтисодий, сиёсий омиллар билан бир каторда кишилар онги, эътиқоди, дунёкараши, комиллик даражасидан ҳам излаш керак.

Миллий ғоямизнинг асосий мақсадларидан бири — ҳар томонлама комил инсонни тарбиялашдан иборат. Комил инсон эса, бу - озод шахс, эркин фикр этувчи, ўз халқининг идеаллари учун курашувчи инсон, ўз Ватанига ҳалол хизмат қилувчи кишидир. Ислом Каримов таъбири билан айтганда, «бизнинг асосий бойлигимиз, ривожланган давлат тузишга олиб борадиган йўлдаги асосий таянчимиз - инсондир. Юксак малакали ва юксак маънавиятли инсондир. Бу нарса, айниқса ёш авлодга тегишли».

Комиллик — меҳр-мурувват, адолат, тўғрилиқ, виждон, ор-номус, ирода, тadbиркорлик, матонат каби кўплаб асл инсоний хислат ва фазилатларнинг мажмуидир.

Комил инсон ғояси азал-азалдан халқимизнинг эзгу орзуси, миллат маънавиятининг узвий бир қисми бўлиб келган. Зардуштийликнинг муқаддас китоби «Авесто»да ҳалол меҳнат комилликнинг асосий мезони сифатида талқин этилган. Комил инсон ғояси ислом фалсафасидан озиқланиб, янадакенгрок маъно-мазмун касб этган. Ибн Сино, Беруний, Форобий, Навоий каби мутафаккирларнинг комил инсонни тарбиялаш ҳақидаги фикрлари жамият тараққиётига янги маънавий имкониятлар излаш мақсадлари билан боғланган. Форобий фозил шаҳар аҳолиси ҳақидаги ғояларини илгарисурар экан, шахснинг маънавий камолотини адолатли жамият куришнинг асосий шarti деб ҳисоблаган.

Тарихга назар ташласак, буюк шахсларнинг фаолияти мохир ташкилотчилик, теран билимлилик билангина эмас, балки уларнинг ахлоқи ва одоби билан ҳам юксак маъно-мазмун касб этган. Одобилик бошқаларнигина эмас, ўзини ҳам ҳурмат қилиш деганидир. Айниқса, бизнинг миллий анъаналаримизга кўра, инсоннинг комиллиги, аввало, унинг ахлоқий етуқлигида, аждодлар меросини чуқур ўрганиб, уни бойитиш, катта-кичикка эҳтиром кўрсатиш борасидаги ҳаракатларида кўзга кўринади. Комиллик даражасини ҳар ким ўзича белгилай олмайди. Комиллик ҳар бир шахснинг ўзидан кўра бошқаларга яхшироқ маълум бўлади. Комил инсон қуллик, мутелик, боқимандаликдан батамом халос бўлган инсон. Чунки инсон бировга қулдек эргашса, демак ижтимоий жиҳатдан у ҳеч нарсага эришмаган бўлади. Комил инсон ўз маслағи, Ватани, халқи манфаатларига ёт, зарарли ғояларни таркатаётган кимсалар ортидан кўр-кўрона эргашиб кетавермайди, огоҳ ва фаол бўлади.

Халқимизнинг қадим-қадимдан ажойиб одатлари, ўғитлари бор, юртга муҳаббат, Она ва Ватанни саждагоҳ каби муқаддас билиш, ёлғон гапирмаслик, бировнинг ҳақиқага хиёнат қилмаслик, каттани ҳурмат, кичикни иззат қилиш шулар жумласидандир. Булар халқимизнинг ҳаёти, турмуштарзи, маънавияти ва менталитетига сингиб кетган. Бундай ўйлаб қаралса, аجدодларимизнинг ана шу талабларида жамият, инсон учун энг зарур фазилатлар айтиб ўтилгани аён бўлади. Оққан дарё оқаверади, деганларидек, эътиқодли мустаҳкам улуғ аجدодларнинг авлодлари бу хусусиятларни ўзида жамулжам қилган муносиб фарзандлар бўлиб етишадилар. Шунинг учун бизнинг Ватанимиз ёш авлодга, уни тарбиялашга бор куч-имкониётини сарфламоқда.

Тарихимизда комиллик тимсоллари кўп: Алпомиш — халқимизнинг идеал қаҳрамони, у — ақл, фаҳм-фаросат, жисмоний камолот, мардлик ва ватанпарварликнинг бадиий тимсоли. Ҳазрат Навоий учун идеал - Фарҳод образи. У ақлий ва жисмоний камолот эгаси. Фарҳод Нақшбандийнинг «Дил ба ёру, даст ба қор» тамойилини ўзида мужассам этган шахс. Ойбекнинг "Навоий" романида эса Навоий - идеал образ. Айни пайтда у реал тарихий шахс, комил инсондир.

Бугунги кунда Ватан ижодкорлар зиммасига ёшларга ибрат бўладиган янги баркамол инсонлар, замонавий қаҳрамонлар тимсолини яратиш вазифасини юкламоқда. Мустақил Ватанимиз олий мақсад қилиб олган озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаётни баркамол, эзгу ғояларни ҳаётини эътиқодига айлантирган етук инсонларгина бунёд эта олади.

Шунинг учун янгиланаётган жамиятимизда соғлом авлодни тарбиялаш, эркин фуқаро маънавиятини шакллантириш, маънавий-маърифий ишларни юксак даражага кўтариш орқали комил инсонларни вояга етказишга юксак эътибор берилмоқда. Ватанимизда соғлом авлод ҳаракатининг кенг тус олгани, кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида таълим-тарбия тизимининг тубдан ислоҳ этилаётгани ҳам ана шу улуғвор мақсадни амалга ошириш йўлидаги муҳим қадамлардир.

Таянч тушунчалари

Юрт тинчлиги, фаровонлик, халқ фаровонлиги, камолот, комил инсон, баркамол авлод, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури.

5-мавзу: Миллатлараро тотувлик, миллий ва диний бағрикенглик

Режа:

1. Ижтимоий ҳамкорлик.

Миллатлараро ҳамжиҳатлик.

Диний бағрикенглик (толерантлик)

Инсоният XX асрда бошлаб XXI асрда давом эттираётган энг муҳим ғоялардан бири — жамиятдаги турли тоифалар, сиёсий кучлар ва партиялар ўртасидаги ижтимоий ҳамкорликдир.

Ижтимоий ҳамкорлик — муроса фалсафаси бўлиб, хилма-хил фикр ва қарашларга эга бўлган, турли миллат, ирқ ва динга мансуб шахс ва гуруҳларнинг умумий мақсад йўлидаги ҳамжиҳатлигини таъминлайди. Натижада жамиятда тинчлик ва тотувликнинг, барқарор тараққиётнинг мустаҳкам кафолати вужудга келади. Албатта, бундай даражага эришиш ўз-ўзидан бўлмайди. Турли ғояларни байроқ қилиб олган кучларни бир мақсад йўлида бирлаштириш ғоят мушкул. Лекин Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги шунга эришишни тақозо этади.

Қарашлар ранг-баранглиги, фикрлар хилма-хиллиги, сўз ва фикр эркинлиги жамиятни соғломлаштирувчи, уни мустаҳкамловчи ўта муҳим омилдир. Бироқ — бу, хаёлга келган гапни айтиш, кўнгил тусаган ишни қилиш, ўз манфаати учун ҳамма нарсасига тайёр туриш, дегани эмас. Бундан ташқари, эркин фикр дегани, албатта, тўғри фикр дегани ҳам эмас. Эркинликнинг ўзи эса англаб олинган заруратдир. Демак, фикр эркинлиги умумманфаат, умумжамият тараққиёти йўлидаги соғлом ҳаракат, соғлом фикр юритиш, иймон-эътиқод юзасидан иш тутиш, демакдир. Улуғ бобокалонимиз Абу Наср Форобий ҳам «Агар фикрлари ва ҳаракатлари жамият манфаатларига, хизмат қилмайдиган бўлса, мамлакатни бундай кишилардан тозалаш керак», деган фикрни бежиз айтмаган. Минг йиллар мобайнида миллий давлатчилигимиз тарихий тажрибаларида синовдан ўтган бундай хулосалар ҳамон ўз қимматини йўқотмаган. Бинобарин, бугунги ва эртанги кунимиз учун ҳам, албатта, хизмат қилажак.

Шўролар даврида якка ҳукмронлик қилган коммунистик мафкура синфийлик ва партиявийлик шиори остида оламни фақат оқ-қора бўёқларда тасвирлашга, миллатни иккига бўлиб ташлашга сабаб бўлди. «Ёт синфлар», уларнинг «думлари», уларга «хайрихоҳлар» жисмонаи йўқ қилинди. Бунинг сабаби шўролар мафкурасида синфий манфаатлар, ягона партия талаблари умуминсоний ғоялардан устун қўйилганида эди.

Жамият тараққиётида омма фикрини бир нуқтага жамлаб, унинг имкониятларини бир ўзанга солиб, уни умумий тараққиёт йўлига бошлаш муҳим аҳамият касб этади. Ана шу жиҳатдан олганда, Ўзбекистонда истиқлолга эришилгач, Президент Ислом Каримов раҳбарлигида яқин ўтмишда кенг тарқалган иллатларга барҳам берилди. Яъни жамиятнинг ижтимоий-сиёсий муҳитини пароканда қиладиган, одамлар фикрини чалғитадиган ҳодисаларга чек қўйилди. Бунда энг аввало, ўзимизга душман қидириш, жамиятни бўлиб юборишга йўл қўйилмади. Бизда бу — партократ, ана униси — коммунист, буниси — диндор, буниси эса даҳрий деб, ўзаро маломатлар ёғдириш оқибатида тўқнашувлар йўлидан борилмади. Аксинча, ўтмишдаги хатоликлар учун ҳам, халқимизнинг бугуни ва эртаси учун ҳам барча бирдек жавобгар эканлигини, муаммоларни фақат ҳамжиҳат бўлиб бартараф эта олиш

мумкинлигини тўғри тушундик. Шу боис мамлакат ва халқ манфаатлари йўлида бирлашиш, кучларни уйғунлаштириш, эҳтиросларга берилмай, барча имкониятлардан ақл-идрок билан фойдаланиш йўли тутилди. Оғир-вазминлик, мулоҳазакорлик, собитқадамлик, андиша, узоқни кўзлаб иш тутиш доимий ҳаракат тамойилига, айланди.

Бугун мустақил Ўзбекистон ижтимоий плюрализм, ҳаётни эркинлаштириш, мулкнинг турли шакллари тенг-ҳуқуқлилигини ҳуқуқий кафолатлаш йўлидан бормоқда. Бундай жамиятда эса турли ижтимоий гуруҳлар, табақалар, синфлар бўлиши муқаррар. Уларнинг ўз иқтисодий ва сиёсийманфаатлари бир-биридан муайян даражада фарқ қилиши ҳам табиий. Лекин бу ҳолат миллатни бўлиб юбормаслиги лозим. Ватанимизда олиб борилаётган сиёсат уни турли инқилобий кескинликларсиз, ижтимоий адоватни авж олдирмасдан қарор топтириш имконини бериб, ҳамкорлик ва тинч-тотувлик учун шароит туғдирмоқда. Ижтимоий ҳамкорлик жамиятдаги барча кишилар, партиялар, тоифалар бир хил фикр юритсин, дегани эмас. Аслида ҳар бир ижтимоий кучнинг дунёқараши, манфаатлари турлича бўлади ва бинобарин, улар бир-биридан фарқ қилади. Лекин булар учун умумий йўналиш ягона Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги бўлиб қолаверишига эришиш ниҳоятда муҳим.

Турли ижтимоий гуруҳлар манфаатини ҳимоя қилишга бел боғлаган, ўз дастурини эълон қилган партия ва жамоат ташкилотлари ўз фаолият доирасидагина аъзолари манфаатини ҳимоя қилиши мумкин, холос. Бироқ умумий манфаат — халқ, жамият, Ватан манфаати сингари энг олийқадриятлар борки, барча сиёсий партиялар, ғоялар ва мафкуралар ана шу умумий асосларда бирлашади. Жамият кимнинг қандай партия ёки ҳаракатга мансуб бўлганига қараб эмас, эл-юрт, тинчлиги, Ватан равнақи, халқ фаровонлиги йўлида қилаётган амалий ишларига қараб баҳо беради.

Шундай қилиб, жамиятни сунъий равишда бўлиб, турли қарама-қаршиликларни мутлоқлаштирадиган таълимотлардан фарқли ўлароқ, миллий истиқлолимизнинг ижтимоий ҳамкорлик ғояси турли партия, дин қатламига мансуб хилма-хил жамият аъзолари қарашларидаги табиий ранг-барангликни уйғунлаштиради ва умумий тараққиёт манфаатларига бўйсундиришга хизмат қилади.

Бу қандай шаклларда амалга оширилади?

Биринчидан, жамиятнинг энг устувор мақсад ва манфаатларини ўзида мужассам этадиган илғор ғоялар миллий тараққиётни ҳаракатга келтирувчи кучга айланади.

Иккинчидан, жамиятдаги ҳар бир ижтимоий тоифа ёки гуруҳ ўзининг дастурий мақсадлари ва амалий фаолиятини ана шу устувор миллий ғоялар билан уйғунлаштириши миллий тараққиётнинг заруратига айланади.

Учинчидан, ҳар бир шахс, ижтимоий мавқеи, дунёқараши ва эътиқодидан қатъи назар, жамиятнинг устувор мақсад ва манфаатларини акс эттирадиган миллий ғояларнинг амалга ошиши учун ўзини масъул деб билиши бу жараённинг асосий тамойили ҳисобланади.

Аҳолининг турли катламлари орасидаги муносабатлар ва ўзаро ҳамкорликни яхшилаш жамиятдаги барқарорликни мустаҳкамлашга замин яратади. Аксинча, ана шу ҳамкорликнинг издан чиқиши ёки муносабатларнинг ёмонлашуви бу барқарорликнинг бузилишига олиб келади, ижтимоийбеқарорлик, сиёсий бошбошдоқлик ва миллий парокандаликни келтириб чиқаради. Бундай ҳол халқ тилида «Қош қўяман дея, кўз чиқариш» деб аталади. Яъни, беқарорлик ўчоғига мой куйганлар «Ўрмонга ўт кетса, ҳўлу қуруқ барабар ёнади», каби иш тутадилар. Улар ўзгаларни ёндириб бўлса-да, ўзлари ҳам қулга айланадилар. Бу оддий ҳақиқатни барчамиз теран англаб етмоғимиз, бундайларга қарши огоҳ бўлмоғимиз лозим.

Ижтимоий ҳамкорликни мустаҳкамлаш, ҳаммамизнинг, биринчи галда, давлат ва жамоат ташкилотлари, ҳамда жамиятнинг илғор вакиллари бўлган зиёлилар зиммасига катта масъулият юклайди. Барчамиз Ватан равнақи, юрт тинчлиги ва халқ фаровонлигини таъминлаш учун, ижтимоий ҳамкорлик муҳитига зарар етказиши мумкин бўлган ҳар қандай хавф-хатарнинг олдини олиш, уларни бартараф этиш учун зарур чора-тадбирларни кўрмоғимиз даркор. Чунки шу азиз Ватан барчамизники, ундаги ташвишу ғам, ютуқ ва камчиликлар, муваффақиятлар ҳаммамизга тегишлидир.

Миллатлараро тотувлик ғояси — умумбашарий қадрият бўлиб, турли хил халқлар биргаликда истиқомат қиладиган минтақа ва давлатлар миллий тараққиётини белгилайди, шу жойдаги тинчлик ва барқарорликнинг кафолати бўлиб хизмат қилади.

Бугунги кунда Ер юзида 6 миллиарддан зиёд аҳоли мавжуд. Ўзбекистон ҳудудида эса 130 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари яшамоқда. Ҳар бир миллат яратганнинг мўъжизасидир. Жаҳон динларининг муқаддас китобларида қайд этилишича, Оллоҳ асли инсонни бир ота, бир онадан яратган, лекин улар бир-бири билан мулоқот қилиши, танишиши учун миллатларга бўлиб қўйган. Давлатлар бу борада кўпмиллатли (полиэтник) ва бирмиллатли (моноэтник) таркибга эга бўлиб, ҳар бири ўзига хослиги билан бир-биридан фарқ қилади. Ҳар бир мамлакатда турли миллат вакилларининг мавжудлиги азал-азалдан унга ўзига хос табиий ранг-баранглик бахш этиб келган. Ҳар бир миллатнинг умумий манфаатлари билан бирга ўз қадриятлари ҳам бор. Умумий қадрият ва хусусий манфаатлар бир-бирига зид келиб қолиши ёки уйғун бўлиши мумкин. Бунда муайян мамлакатдаги миллий сиёсат муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Ўзбекистон каби полиэтник мамлакатда турли миллатлар манфаатларини уйғунлаштириш, улар орасида тотувликни таъминлаш тараққиётнинг ҳал қилувчи омилларидан бири ҳисобланади. Зеро, миллатнинг истиқболи бошқа халқлар ва мамлакатларнинг тараққиёти, бутун жаҳондаги вазият ва имкониятлар билан ҳам боғлиқдир. Халқимизнинг «Қўшнинг тинч — сен тинч», деган мақолида ана шу ҳақиқат назарда тутилган. Бутун дунёда, биринчи навбатда, қўшни

мамлакатларда ёнма-ён яшаётган этнослар орасида тинчлик, осойишталик, барқарорлик, ҳамкорлик, ҳамжиҳатлик, тенг ҳуқуқли муносабат бўлмаса, улардан ҳеч бири ўзининг порлоқ истиқболини таъминлай олмайди.

Шу билан бирга бир мамлакат доирасида миллий манфаатларни тенг қондириш, улар ривожини таъминлаш жуда мураккаб масала эканини ҳам англамоғимиз даркор. Миллатлараро тотувлик ғояси ана шу масалани тўғри ҳал қилишга ёрдам беради. Бу ғоя — бир жамиятда яшаб, ягона мақсад йўлида меҳнат қилаётган турли миллат ва элатларга мансуб кишилар ўртасидаги ўзаро ҳурмат, дўстлик ва ҳамжиҳатликнинг маънавий асосидир. Бу ғоя — ҳар бир миллат вакилининг истеъдоди ва салоҳиятини тўла рўёбга чиқариш учун шароит яратади ва уни Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги каби эзгу мақсадлар сари сафарбар этади.

Мамлакатимизда ушбу ғояни амалга оширишга катта эътибор берилмоқда.

Президентимиз Ислом Каримов Ўзбекистоннинг бу борадаги ўзига хос сиёсатини баён этиб, қуйидагича таъкидлаган: «Республика аҳолиси ўртасида кўпчиликни ташкил қиладиган ўзбек миллатининг муқаддас бурчи она тилини, ўз миллий маданияти ва тарихини тиклашдангина иборат эмас, балки биргаликда ҳаёт кечирувчи кам сонли халқларнинг тақдири учун, уларнинг ўзига хос маданий-маънавий хусусиятларини саклаб қолиш учун, камол топиши ва ўзлигини намоён этиши учун уларга тенг шароит ва имкониятлар яратиб бериш борасида масъул бўлишдан ҳам иборатдир». Бундай муҳит миллатлараро муносабатларда турли муаммолар туғилишига асло йўл қўймайди ва Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги каби умуммиллий ғояларни ҳамкор ва ҳамжиҳат бўлиб амалга оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Неча минг йиллик тарихимиз шундан гувоҳлик бермоқдаки, олижаноблик ва инсонпарварлик, миллатлараро тотувликка интилиш халқимизнинг энг юксак фазилатларидан ҳисобланади. Бу борадаги анъаналар авлоддан-авлодга авайлаб ўтказиб келинмоқда.

Мустақиллик йилларида миллатлараро тотувлик ғояси илгари сурилгани ва амалда унга эришилгани Ўзбекистон ривожига қўлга киритилган энг катта ютуқлардан биридир. Мамлакатимиз раҳбарияти миллий масалани оқилона, халқаро тамойилларга мос йўл билан ечиш, миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш чора-тадбирларини кўрди. Бу борада конституциявий талаблар асосида иш тутилди. Юртимизнинг кўпмиллатли халқи онгида «Ўзбекистон — ягона Ватан», деган ғоя асосида ҳақиқий ватандошлик туйғусини шакллантириш бу борадаги ишларнинг муҳим йўналишига айланди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 8-моддасида «Ўзбекистон халқини миллатидан қатъи назар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади», деб аниқ белгилаб қўйилган. «Ўзбекистон халқи» тушунчаси мамлакатимизда яшаб, ягона мақсад йўлида меҳнатқилаётган турли миллат ва элатларга мансуб кишилар

ўртасидаги ўзаро ҳурмат, дўстлик ва ҳамжиҳатлик учун маънавий асос бўлиб хизмат қилади. Бундан ташқари Конституциямизда «Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналарини ҳурмат қилинишини таъминлайди, уларнинг ривожланиши учун шароит яратади», деб таъкидланган. Бу борада ҳаётимизда кўплаб тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, 1992 йилдаёқ миллий-маданий марказлар фаолиятини мувофиқлаштириш ва уларга кўмаклашиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси «Байналмилал маданият» маркази ташкил этилгани бунга мисол бўлади. Ўшанда 12 та миллий-маданий марказ фаолиятини бирлаштирган бу жамоат ташкилоти бугун 100 дан ортиқ марказлар ишини мувофиқлаштириб турибди. Мамлакатимизда истиқомат қилаётган барча миллат ва элатларининг ўз она тилида ўқиши учун кенг имкониятлар яратилгани, олий ўқув юртлари ва мактабларда бунга амал қилинаётгани, кўплаб тилларда газета ва журналлар чоп этилиб, телекўрсатув ва радиоэшиттиришлар олиб борилаётгани ва бошқа ишлар ҳам бу борадаги самарали фаолиятнинг яққол далилидир.

Қаердаки миллатлараро тотувлик ғоясининг аҳамияти англаб етилмаса, жамият ҳаётида турли зиддиятлар, муаммолар вужудга келади, улар тинчлик ва барқарорликка хавф солади. Бугунги кунда жаҳоннинг айрим минтақаларида содир бўлаётган миллий низолар шундан далолат бериб турибди.

Миллатлараро тотувлик ғоясини амалга оширишга ғов бўладиган энг хатарли тўсиқ — тажовузкор миллатчилик ва шовинизмдир. Бундай иллат, зарарли ғоя тузоғига тушиб қолган жамият табиий равишда ҳалокатга юз тутлади. Бунга узоқ ва яқин турихдан кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Биргина фашизм ғояси XX асрда инсоният бошига аввалги барча асрлардагидан кўра кўпроқ кулфат, офат-балолар ёғдириб, охир-оқибатда ўзи ҳам ҳалокатга учради. Лекин ханузгача фашизм, большевизм, шовинизм, ирқчилик ғояларини тирилтириб, миллатлараро тотувлик, ҳамжиҳатлик ғоясига қарши «салиб юриши» уюштиришга уринаётган кучлар борлиги барчамизни хушёр торттириши лозим.

Фақат миллатлараро тотувлик ғоясига таяниб, умумий мақсадлар йўлида ҳамжиҳат бўлиб, Ватан равнақи, юрт тинчлиги ва халқ фаровонлигидек олижаноб мақсадларга эришиш мумкин.

Диний батрикенглик ғояси — хилма-хил диний эътиқодга эга бўлган кишиларнинг бир замин, бир Ватанда, олижаноб ғоя ва ниятлар йўлида ҳамкор ва ҳамжиҳат бўлиб яшашини англатади.

Дин ижтимоий ҳаётни, воқеликни, унинг ҳодисаларини ўзига хос тарзда инъикос эттирувчи ижтимоий онг шаклларида бири. У дастлаб инсон ҳаётининг ибтидоий даврида вужудга келган ва ўша замонда яшаган инсонларнинг дунёқарашини ҳам акс эттирган. Дин дунё, инсон ва бошқа мавжудотларнинг яралиши ва келиб чиқишини, ҳаётнинг маъно-мазмуни, инсоннинг яшашдан кўзлаган мақсади каби масалаларга илоҳий нуқтаиназардан жавоб берувчи дунёқараш шаклидир. У бугунги

кунда ҳам шу вазифани адо этиб келмоқда. Дин диний дунёқарашни, диний маросимларни, шунингдек, диний туйғуни ўз ичига олади. Ўрта асрларда дин маданиятнинг барча турларини (илм-фан, фалсафа, ҳуқуқ, ахлоқ каби) ўзида мужассамлаштирган ва уларга ўз таъсирини ўтказган, қадим-қадимдан аксарият маънавий қадриятларни ўзида мужассам этиб келган. Миллийқадриятларнинг асрлар оша безавол яшаб келаётгани ҳам диннинг шарофатидандир. Президент Ислом Каримов сўзлари билан ифодалаганда, «дин бизнинг қон-қонимизга, онгу шууримизга шу қадар теран сингиб кетганки, уни ҳеч қандай куч, ҳеч қандай ташвиқот билан чиқариб бўлмайди».

Диний эътиқодларнинг моҳияти умумий эканига қарамасдан, динларнинг кўриниши хилма-хилдир. Дунёда жуда содда, қадимий динлар билан бир қаторда, умумжаҳон аҳамиятига молик, мураккаб, жаҳон динлари ҳам мавжуд. Улар тарихий заруратга қараб, турли даврларда вужудга келган.

Чунки дунёдаги динларнинг барчаси эзгулик ғояларига асосланган ва яхшилик, тинчлик, дўстлик каби хусусиятларга таянади. Одамларни ҳалоллик ва поклик, меҳр-шафқат, биродарлик ва бағрикенгликка даъват этади. Жаҳондаги барча йирик динлар бу дунёни фоний, ўткинчи ҳисоблайди. Улар инсоннинг яшашдан асл мақсади бу дунёда хайрли, савобли ишлар қилиб, боқий дунё синовларига тайёргарлик кўриш, жаннат саодатига сазовор бўлиш, деган ғояни тарғиб этади. Барча динларда инсон ҳаётининг моҳияти, мазмуни, кишилар ўртасидаги сиёсий-ҳуқуқий, ахлоқий муносабатларнинг адолат мезонлари асосида ўрнатиш масаласи озми, кўпми ўз аксини топган. Шу боисдан ҳам улар ҳар бир ватандошимиз, айниқса ёшлар, аввало, динлар тарихини, уларнинг асл моҳиятини чуқур билиши лозим. Шундагина уларни ғаразли мақсадларни кўзлаб юрган кучлар йўлдан чалғитолмайди.

Ватанимиз ҳудудида ислом дини қарор топганига қадар зардуштийлик, буддавийлик, монийлик, христианлик, маздакийлик, шомонийлик каби динлар ҳам мавжуд бўлган. Улар негизида ўша даврда барчасининг синтези натижасида бетакрор маданият вужудга келган. Зардуштийлик таълимоти бўйича эзгулик ва ёвузлик ўртасидаги доимий курашда оралик йўл йўқ, шунинг учун ҳар бир одам бу курашнинг у ёки бу томонида иштирок этишга мажбур. Бу диннинг уч таянчи бўлиб, улар фикрлар софлиги, сўз собитлиги, амалларнинг инсонийлигидан иборат. Бу жихатлар зардуштийликда «эзгу фикр, эзгу сўз, эзгу иш» тарзида ифодаланган.

Конфуцийлик таълимотига кўра, одамлар ижтимоий келиб чиқиши ёки жамиятдаги мавқеи орқали эмас, балки одамийлик, адолатпарварлик, ҳақиқатпарварлик, самимият каби юксак фазилатлар воситасида юксак камолотга эришиши мумкин. Индуийлик фалсафасига кўра, инсон ўз ҳаётида нимаики ёмонлик қилса, оқибатсиз қолмайди, бунинг учун, албатта, жазо олади.

Ҳозирги замонда динлараро бағрикенглик ғояси нафақат динларлар, балки бутун жамият аъзоларининг эзгулик йўлидаги ҳамкорлигини назарда тутуди ҳамда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлашнинг муҳим шарти ҳисобланади.

Азал-азалдан она юртимизда ислом, насронийлик, иудавийлик каби динлар ёнма-ён яшаб келган. Асрлар мобайнида йирик шаҳарларда масжид ва черковларнинг мавжуд бўлиши, турли миллат ва динга мансуб қавмларнинг ўз диний амалларини эркин адо этиб келаётгани бунинг тасдиғидир. Тарихимизнинг энг мураккаб, оғир даврларида ҳам улар орасида диний асосда можаролар бўлмагани халқимизнинг динлараро бағрикенглик борасида улкан тажриба тўплаганидан далолат беради.

Ўзбекистонда эркин фуқаролик жамияти, дунёвий давлат барпо этилмоқда. Қурилаётган жамиятнинг тамойиллари, ҳуқуқий асослари ишлаб чиқилган ва халқимиз томонидан қўллаб-қувватланади. Давлат қонуний асосда барча динларга, барча эътиқод эгаларига тенг имкониятлар яратиб берган. Диний ташкилотлар билан муносабатларнинг қонун асосида, уларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳурмат ва ҳимоя қилиш асосида олиб борилаётгани эътиқод эркинлигини амалда таъминламоқда. Айни вақтда диний ташкилотлардан ҳам қонун олдидаги бурч ва мажбуриятларини бажариш талаб қилинади. Бу — халқимизнинг хоҳиш-иродаси билан танлаб олинган тўғри йўлдир.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда ўндан зиёд конфессияга мансуб диний ташкилотлар фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг ўз фаолиятини амалга ошириши ва мамлакат ҳаётида фаол иштирок этиши учун ҳамма шарт-шароитлар яратилган. Бу борадаги ҳуқуқий асослар Ўзбекистон Конституциясида, «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги қонунда ўз ифодасини топган. Ана шу асослар мамлакатимиздаги барча дин вакилларининг ҳамкор, ҳамжиҳат бўлиб, миллий истиқлол мафкурасининг бош ғояси - халқимизнинг озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш орзусини амалга ошириш учун мустаҳкам таянч бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. -Т. «Ўзбекистон», 2012.
1. Каримов И.А. Ўзбекистон XX1 аср бўсағасида: хавфсизликка, таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. Т.6. - Т.: «Ўзбекистон», 1997.
2. Каримов И.А. Жамият мафкураси халқни - халқ, миллатни - миллат қилишга хизмат этсин. Т.7.- Т.: «Ўзбекистон», 1999.
3. Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкураси - халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. Т.8. -Т.: «Ўзбекистон», 2000.
4. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интиломоқда. - Т.: «Ўзбекистон», 2000.
5. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт - пировард мақсадимиз. Т.8. -Т.: «Ўзбекистон», 2000.
6. Каримов И.А. Эғали юрт эркини бермас. Т.9. - Т.: «Ўзбекистон», 2001; Каримов И.А. «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар» рисоласига сўз боши. Т.9. - Т.: «Ўзбекистон», 2001.
7. Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. – Т., «Маънавият», 2008.
8. Каримов И.А. Жаҳон молиявий иқтисодий инқирози ва уни Ўзбекистон шароитида бартараф этишнинг чоралари ва йўллари, Т., Ўзбекистон, 2009.
9. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида”. Т., “Ўзбекистон”, 2011.
10. Ишмухамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). – Т., 2008.
11. Народное хозяйство Узбекской ССР в 1980 г. – Т.: 1981.
12. Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳурияси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1990 й., 28–30-сон, 335-модда.
13. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1990 й., 31-33-сон, 355-модда.
14. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1995 й., 6-сон, 121-модда.
15. Ўзбекистон Республикаси: мустақил давлатнинг бунёд бўлиши /Қ.А.Ахмедовнинг умумий таҳрири остида/. – Т.: «Ўзбекистон», 1992.
16. Ситара Сайед. Суд-ҳуқуқ ислохотларини амалга оширишда БМТ Тараққиёт дастурининг Ўзбекистон Республикаси билан ҳамкорлиги. // Суд-ҳуқуқ тизими ислохоти: амалиёт ва самарадорлик (халқаро конференция

материаллари; Тошкент, 2009 йил 30 сентябрь). – Т.: KONSAUDITINFORM-NASHR, 2010.

17. Валиев А. Не ущемлять права республик // «Правда Востока» газетаси, 1990 йил 8 декабрь.

18. «Правда». 9 марта 1991 года.

19. Ўзбекистоннинг янги тарихи. К.2. Ўзбекистон Совет мустамлакачилиги даврида // Тузувчилар: М.Жўраев, Р.Нуруллин, С.Камолов ва бошқ.; Таҳрир ҳайъати: А.Азизхўжаев (раис) ва бошқ./. – Т.: “Шарқ”, 2000.

20. Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Советининг Ведомостлари, 1990 й., 31–33-сон, 375-модда.

21. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1991 й., 11-сон, 246-модда.

22. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1991 й., 11-сон, 268-модда.

23. Ўзбекистон Республикаси: мустақил давлатнинг бунёд бўлиши /Қ.А.Аҳмедовнинг умумий таҳрири остида/. – Т.: «Ўзбекистон», 1992.

24. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг 2010 йил 12 ноябридаги қўшма мажлисида қилган маърузаси. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Т., 2010, 3-бет.

25. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг “Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида” китобини ўрганиш бўйича ўқув-услубий қўлланма. – Т., “Ўқитувчи” нашриёт матбаа ижодий уйи, 2012.

26. Азизхўжаев А Мустақиллик: курашлар, изтироблар, қувончлар. –Т: Шарқ, “Академия, 2001.Б. 109.”

27. Азизхўжаев А. Чин ўзбек иши. Т.: Ўзбекистон, 2011.-Б 512.

28. Ўзбекистон Миллий энциклопедияси.-12-жилд.-Т.: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси давлат илмий нашриёти, 2006. Б.712.

29. Жўраев Н. Тафаккурдаги эврилиши.-Т.: Шарқ, 2001.- Б.240.

30. Она тили Давлат тили.-Т.: Адолат, 2004.-Б.80.

31. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Учинчи китоб.-Т.: Шарқ, 2000.-Б.560.

32. Мустақиллик изоҳли илмий оммабоп луғат. Тошкент, 2006. Б.528.

33. Истиқлол, демократия ва фуқаролик жамияти. – Т., Шарқ, 2003.

34. Ишмуҳамедов Р. Инновацион технологиялар ёрдамида таълим самарадорлигини ошириш йўллари. – Т., 2007.

35. Ишмуҳамедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар. – Т., 2008.

36. Бекмуродов А.Ш. Маънавий - маърифий фаолият: устувор масалалар ва инновациялар. - Т.: ТДИУ, 2005.

37. Жўраев Н., Азизов.Ш. “Ижтимоий асослари”. Т., «Marifat Madadkor», 2003.

38. Шермухамедов С. Мустақиллик - буюк неъмат. - Т., Ўзбекистон, 2010.

39. Ўзбекистон мустақиллигининг ижтимоий-иқтисодий ва маънавий ривожланиш масалалари халқаро илмий-амалий конференция маърузалари. 1997 йил, 18-20 ноябрь, Самарканд.

Қуйидаги интернет сайтларидан фойдаланилди:

1. [www. gov. uz](http://www.gov.uz)
2. [www. press - service. uz](http://www.press - service. uz).
3. www. bilim. uz.
4. www. philosophy.ru.
5. www. filosofiya.ru.
6. www. philosophy.nsc.ru.
7. [http // philosophy.albertina.ru](http://philosophy.albertina.ru).
8. www. history.ru.
9. www. philosophy.com. 10. www. ma'naviyat.uz.